

IRODALOM.

Györi Vilmos: A polgári iskola gondolatának kialakulása (1868-ig). Budapest, 1929. (N. 8-r., 156 l.)

A magyar polgári iskola 1930-ban ért tényleges működésének hatvanadik évéhez. Ezt a jubileumot azzal vélte legméltóbban megünnepelni polgári iskolai tanárságunk, hogy a nagy évforduló maradandó emlékéül megíratta és egyesülete költségén három kötetben ki is adta a polgári iskola történetét, mégpedig a polgári iskola gondolatának megszületésétől egészen napjainkig.

E nagy iskolatörténeti tanulmánynak első kötete a címül írt könyv, melyben a szerző a polgári iskola keletkezését és kialakulását ismerteti, hogy bevezesse polgári iskolánk történetét, melyet hivatalosan az 1868. évi XXXVIII. t.-c. illesztett bele közoktatásunk szervezetébe.

Hogy megkönnyítse ezen iskolatípus megismerését és lehetővé tegye polgári iskolánk életének teljes megértését, kiterjesztette vizsgálódását az egész iskolázásra, számba vette azokat a művelődési áramlatokat, amelyek iskolázásunk fokozatos módosulását előidézték, sőt rávilágít ezen művelődési áramlatok társadalmi és politikai forrásaira is.

Ez az iskolatípus a külföldön és nálunk is különböző elnevezéssel és más-más szervezettel igyekezett érvényesülni. Ezért a szerző, nagyon helyesen, nem a „polgáriskola“ nevet vagy annak mai szervezetét vette irányadóul, hanem kizárólag a polgáriskolában rejlő gondolatot. Elannyira, hogy a mű tartalomjegyzékében elő sem fordul a polgári iskola neve. S e lehető legszélesebb tanügytörténeti alapvetéssel mégis csak a polgáriskola gondolatát kívánja tisztázni. Rengeteg adatát, amelyeket egytől-egyig forrásukig felkutatott, valamint még az iskolai értesítőkből, alkalmi beszédekből és hírlapi cikkekből is összegyűjtött és gondosan megrostált adalékokat mind arra használja fel, hogy világosan kimutassa, mikor és milyen körülmények között vetődött fel a polgári, azaz nem tudományos, hanem gyakorlati pályákra törekvő ifjúság megfelelő iskolai előkészítésének kérdése, hogyan alakult iskolaszervezeti és tanügypolitikai problémává és a probléma megoldására irányuló törekvések miféle elméleti tervezetésekre és gyakorlati próbálkozásokra vezettek.

Polgári iskolánk 1868 előtti nyomai a szerzőt Németországba vezették. Ott a polgári iskolát közgazdasági, valamint politikai és kulturális szükségletek hívták életre még a XIII. század második felében. Hozzánk tehát Németországból ültetődött át. Ezért szerzőnk két részre osztotta művét. Az I. részben megismerteti a polgári iskola németországi életével, a II. részben pedig feltárja azokat az utakat, amelyeken átültetődött hozzánk a polgáriskola gondolata és megvilágítja azokat a körülményeket, amelyek között hazánkban is meggyökeresedett és kialakult ez az iskolatípus.

A polgári élet gyakorlati pályáira menő ifjúság iskolázásának gondolata a XVIII. század második felében két úton vonult be hozzánk. Egyfelől az első Ratio Educationis útján, másfelől az ágostai hitvallású evangélikusok iskolai reformtörekvéseiben. Eleinte azonban alig keltett érdeklődést, csak német ajkú evangélikus honfitársaink rokonszenveztek vele. De a realiztikus művelődés iránt való érdeklődés fokozódásával és a közgazdasági érzék fejlődésével egyre többen kezdtek vele foglalkozni. A reformországgyűléseken már programmba vették a realiztikus-praktikus iskolázás megszervezését.

A nemzet zöme azonban még távol állott attól, hogy átérzeze a polgári iskolai oktatás fontosságát. Sőt, mint szerzőnk megállapítja, nemességünkben általában kevés volt a fogékonyság minden realiztikus-praktikus foglalkozás iránt s ezért az ilyen irányú művelődés iránt nem tudott felmelegedni. Idegenkedését az abszolút kormányzat kultúrpolitikája csak fokozta, valósággal diszkreditálta a gyakorlati iskola gondolatát a magyarság előtt.

Az a középosztály ugyanis, amely a magáénak vallotta volna a polgári iskolát, akkor még nem alakult ki. Pedig az egész nemzetnek nagy szüksége volt erre a középosztályra, illetve a középosztálynak ezen rétegére. Ezért vált a polgári iskola magyar szükségletté. Tőle várták sokan a magyarosodási folyamat meggyorsulását, nemzeti műveltségünk terjedését és fokozódását, a praktikus gondolkodás és gyakorlati érzék fejlődését; sőt magának a még hiányzó s oly égetően szükséges termelő középosztálynak kialakítását, valamint nagyközségeink városiasítását is.

Amikor ennyire átment a köztudatba a polgári iskola gondolata, akkor lépett előtérbe Csengery Antal. Neki sikerült a törvényhozásban is elfogadtatni ennek az új iskolatípusnak tervét. Csengery működésének ismertetésére azonban nem tér ki a szerző. Művét, amely a legkomolyabb értelemben vett forrástanulmány, az 1868. esztendővel befejezi. A hozzácsatolt függelék 14 táblázatában bemutatja a németországi és ausztriai reál- és polgári iskolák szervezetét és óratervét.

Váradi József.

Vitéz Sághelyi Lajos dr.: *A magyar polgári iskola hatvanéves multja.* Budapest, 1929. (N. 8-r., 292 l. és 15 statisztikai grafikonlap.)

A XIX. század közepe óta hazánkban is rohamosan emelkedett azok száma, akiknek szellemi szükségleteit már nem elégítette ki az elemi népiskola művelődési anyaga s ezért azon gyermekeiket is, akiket termelő és más gyakorlati pályákra szántak, magasabb képzésben kívánták részesíttetni. Mivel pedig sem a gimnázium, sem a reáliskola nem fejlesztette bennük a praktikus pályákon nélkülözhetetlen gyakorlati érzéket és cselekvő szellemet és tanulmányi idejük is hosszú volt, szükségessé vált egy olyan iskola létesítése, amely magasabb az elemi népiskolánál, de más, mint a középiskola. Tanulmányi ideje lehetőleg rövidebb és nem főiskolai tanulmányokra készít elő, hanem a gyakorlati életre nevel. Ennek a szükségletnek kielégítésére létesült a polgári iskola, amelyet népoktatási alaptörvényünk illesztett közoktatásunk szervezetébe.